

تأثیر استفاده از فضای مجازی و ماهواره بر نوجوانان

نویسنده: مریم عباسی (ایران)^۱

پذیرش: ۱۳۹۶/۰۷/۱۴

دریافت: ۱۳۹۵/۰۶/۰۴

چکیده

نوجوانی را سنی حساس در ایجاد تغییرات سریع فیزیکی، روانشناختی، اجتماعی، فرهنگی و شناختی و نیز گسترش رفتارهای مقابله‌ای و پاسخ به نیازهای محیطی می‌دانند. در این دوره، نوجوان برای اینکه بتواند خود و جایگاه خود را در جامعه و خانواده ثابت کند و برای خود نقش و جایگاهی داشته باشد، ممکن است به رفتارهای پرخطر و کم‌خطر روی بیاورد که از جمله رفتارهای پرخطر به ویژه در عصر حاضر، اعتیاد به اینترنت است. فضای مجازی- سایبری- امروزه به هر چیز مرتبط با کامپیوتر، اطلاعات و اینترنت گفته می‌شود؛ فضایی که در آن رسانه‌های ارتباط جمعی از میان تمامی ابزارها و فنون جدید، بیشترین تأثیر فرهنگی را دارند. در این میان، تماشای برنامه‌های ماهواره‌ای، موقعیت و یا عرصه‌ای را فراهم آورده است که روز به روز مسانل زندگی عمومی جامعه در آن عرصه متجلی می‌شود؛ لذا برنامه‌های ماهواره جایگاه بروز تحول در فرهنگ هستند و به صورت مختلف بر فرهنگ و سبک زندگی تأثیر می‌گذارند. بنابراین، فضای مجازی و ماهواره در سطح جامعه، جایگاهی را اشغال کرده‌اند که به طور فزاینده- چه در سطح ملی و چه بین‌المللی- مطرح شده‌اند تا جایی که محتوای برنامه‌های ماهواره بر شیوه‌های زندگی و سلیقه‌های عمومی در جامعه نیز تأثیر گذاشته است. بر این اساس، در پژوهش حاضر تلاش شد با شناخت معماری خاص اینترنت و شناخت دقیق از محیط کنشگر، استفاده از فضای مجازی و ماهواره را بهینه نموده و آسیب‌های آن را بر نوجوانان کاهش دهد.

واژگان کلیدی: ماهواره، نوجوانان، فضای مجازی

۱. کارشناسی گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران،

مقدمه

نوجوانی را سنی حساس در ایجاد تغییرات سریع فیزیکی، روانشناختی، اجتماعی، فرهنگی و شناختی و گسترش رفتارهای مقابله‌ای و پاسخ به نیازهای محیطی می‌داند. در این دوره، نوجوان با انبوهی از مشکلات همراه است.

نوجوان برای اینکه بتواند خود و جایگاه خود را در جامعه و خانواده ثابت کند و برای خود نقش و جایگاهی داشته باشد، ممکن است به رفتارهای پرخطر و کم‌خطر روی بیاورد؛ رفتارهای پرخطر به رفتارهایی اطلاق می‌شود که احتمال نتایج منفی و مخرب جسمی، روانشناختی و اجتماعی را برای فرد افزایش می‌دهد؛ همچنین، حالت‌های افسردگی، اضطراب زیاد و نیاز شدید به تأیید اجتماعی با رفتارهای پرخطر ارتباط دارد.^۱

از جمله رفتارهای پرخطر به ویژه در عصر حاضر، اعتیاد به اینترنت است. فضای مجازی- سایبری- امروزه به هر چیز مرتبط با کامپیوتر، اطلاعات و اینترنت گفته می‌شود؛ فضایی که از طریق انبوه شبکه‌های ارتباطی الکترونیک مثل اینترنت خلق شده که قادر است ارتباط‌گران کامپیوتر را در هر موقعیت اجتماعی پوشش دهد. مجازی نیز به معنای آن چیزی است که در مقابل حقیقی قرار می‌گیرد و از آن جهت مجازی است که در محیط مادی فضایی را اشغال نکرده و در ذهن کاربران در نتیجه تعامل با یک واسط الکترونیکی وجود دارد.^۲

برخی نیز موج چهارم تحول بشریت را جهان مجازی یا عصر مجازی می‌دانند.^۳

۱. قاسم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۹.

۲. رزازی‌فر، ۱۳۷۹: ۲۵.

۳. میثم، ۱۳۹۱: ۲۰۲.

تأثیر استفاده از فضای مجازی و ماهواره بر نوجوانان / ۶۷

در فضای مجازی رسانه‌های ارتباط جمعی از بین تمامی ابزارها و فنون جدید، بیشترین تأثیر فرهنگی را دارند. این رسانه‌ها در پیدایش عادت تازه، تغییر باورها، خلق و خوی و رفتار انسان‌ها، تکوین فرهنگ جهانی و نزدیک کردن جوامع و ملل سهمی شگرف دارند؛ البته میزان تأثیر رسانه‌ها و نیز استقبال همگانی از آنها در همه جوامع یکسان نبوده و تابع متغیر رشد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی هر جامعه است. در جهان کنونی فرآیند ارتباط جمعی با واسطه صورت می‌پذیرد؛ این واسطه‌ها که همان رسانه‌ها هستند افراد را در فضایی نمادین و متفاوت گرد هم می‌آورند. تماشای برنامه‌های ماهواره موقعیت و یا عرصه‌ای را فراهم آورده که روز به روز هرچه بیشتر مسائل زندگی عموم در آن عرصه متجلی می‌شود. برنامه‌های ماهواره جایگاه بروز تحول در فرهنگ اند و به صورت مختلف بر فرهنگ و سبک زندگی تأثیر می‌گذارند.

به عبارت دیگر، افراد تحت تأثیر ماهواره به سلیقه‌ها و روش‌های زندگی خود شکل می‌دهند. در دهه‌های پایانی قرن بیستم، جهان شکل تازه‌ای به خود گرفت و حتی می‌توان گفت وارد مرحله جدیدی شده است. آنچه موجب شکل‌گیری این مرحله جدید گردیده، چیزی جز تحولات پرشتاب علمی- تکنولوژیک نیست که تمامی جنبه‌های زندگی انسان معاصر را تحت تأثیر قرار داده و متحول کرده است. فضای مجازی و ماهواره در سطح جامعه، جایگاهی را اشغال کرده‌اند که به طور فزاینده- چه در سطح ملی و چه بین‌المللی- مطرح شده‌اند تا جایی که محتوای برنامه‌های ماهواره بر شیوه‌های زندگی و سلیقه‌های عمومی در جامعه تأثیر می‌گذارند؛ لذا بیش از هر زمان دیگری نیاز به بررسی و مطالعه دقیق و منظم دارند.^۱

۱. قاسم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱.

فضای مجازی جذابیت‌ها و قابلیت‌های بسیار متفاوتی را پیش‌روی کاربران خود گذاشته است، این فضاها می‌تواند در قالب یک رایانه شخصی که تابع بی‌چون و چرای فرد است به راحتی و بدون هیچ‌گونه محدودیتی انواع اطلاعات و داده‌ها را در اختیار وی قرار می‌دهد. این در حالی است که والدین اطلاعات کافی از این قبیل موارد- به دلایل مختلف- ندارند، چه اینکه نسل پیشین در محیطی رشد یافته که به این فضا دسترسی نداشته و طبیعی است که در جریان استفاده فرزندان خود از فضای مجازی و ابعاد آن نباشند.

از طرف دیگر، با بالا رفتن سن فرزند از ۱۸ سال به بعد این نظارت به دلایلی- چون استقلال فکری فرزند از والدین و رفتن به سمت و سوی آزادی‌های بیشتر فردی- کاهش پیدا می‌کند. در این برهه زمانی والدین با نوعی بحران هویت فرزند روبرو می‌شوند، بحران هویتی که فرزند در بیرون از محیط خانواده به دنبال پاسخ به آن است و امروزه به نوعی دیگر بروز یافته است.

در مجموع- اینترنت و فضای مجازی- جمعی از همه رسانه‌هاست و در آن، هم پیام کتبی و صوتی و شفاهی تولید می‌شود و هم محتوای تبلیغی و ایدئولوژیک وجود خواهد داشت.

در دنیایی که با محدودیت منابع روبه‌روست ایجاد دنیایی موازی دنیای واقعی به نام فضای مجازی می‌تواند در صرفه‌جویی منابع طبیعی یاری‌دهنده باشد؛ اما به همین میزان، افرادی که در این دنیا هستند نیز ماهیت مجازی دارند و این به خودی خود می‌تواند هم در زندگی واقعی و هم در زندگی مجازی کاربران خطراتی را داشته باشد. شناخت معماری خاص اینترنت از این رو مهم است که کمک می‌کند با شناخت دقیق از محیطی که در آن کنشگری می‌شود، استفاده از این فضا را بهینه نمود و آسیب‌های آن را کاهش داد.

بیان مسئله پژوهش

یکی از نگرانی‌های مشترک والدین در همه جوامع نحوه استفاده دانش‌آموزانشان از فضای مجازی است. استفاده از فضای مجازی می‌تواند آثار و پیامدهای منفی بر رفتارهای جوانان و نوجوانان داشته باشد؛ اما این تأثیرها به درستی و با روش‌های علمی در جامعه ایران مورد بررسی قرار نگرفته است.

نتایج تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد، استفاده زیاد از فضای مجازی با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است؛ برعکس کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می‌کنند، به طور قابل ملاحظه‌ای با مادر و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند؛ لذا رشد چشمگیر استفاده از فضای مجازی غیر قابل کتمان است.

بر این اساس، رشد گسترده اینترنت و تفاوت در جنبه‌های گوناگون فضای مجازی در بین گروه‌های جمعیت‌شناختی، موضوع جالب توجه پژوهش‌های اخیر بوده است. امروزه پژوهشگران تعابیر مختلفی از جمله اعتیاد اینترنتی، وابستگی اینترنت، اعتیاد تکنولوژیکی، کاربرد مشکل‌ساز اینترنت، آسیب‌شناسی کاربرد اینترنت و اختلال اعتیاد اینترنت به کار می‌برند و مطالعات گسترده‌ای در این زمینه در حال انجام است.

از طرفی دیگر، علی‌رغم امتیازات مثبت فضای مجازی از قبیل جنبه‌های آموزشی و ارائه خدمات ارتباطی، جنبه‌های منفی نیز وجود دارد؛ نوجوانان ممکن است در معرض مطالب و تصاویر خشن و غیر مجاز موجود در فضای مجازی قرار گیرند. دسترسی به چنین مطالبی ممکن است تصادفی یا عمدی باشد که هر دو طریق دستیابی مورد توجه متخصصان بوده و کارشناسان نسبت به صدمات جبران‌ناپذیری که از طریق اینگونه برنامه‌ها به نوجوانان می‌رسد - به ویژه ایجاد مسائلی مانند انحراف جنسی، خشونت، اعتیاد، رفتارهای ضد اجتماعی، اشاعه جرم و جنایت

در طیف وسیع- هشدار داده‌اند؛ چرا که دانش‌آموزان بیش از دیگران در معرض آسیب‌های ناشی از کاربرد نادرست اینترنت قرار دارند.

در عین حال، رشد روزافزون اینترنت و فضای مجازی، فواید و اهمیت غیر قابل انکاری دارد؛ چنان‌که در دوران حاضر، نقش محوری اینترنت چنان اساسی است که بدون آن امکان برنامه‌ریزی، توسعه و بهره‌وری در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و علمی در جهان آینده امکان‌پذیر نخواهد بود.

در این میان، فضای مجازی به عنوان رسانه‌ای قوی و تکنولوژی‌ای چند رسانه‌ای، غالب نیازهای بنیادین بشر را تأمین می‌کند که همین مسئله موجب کشش افراد برای تأمین نیازهایشان به دنیای مجازی است تا حدی که این وابستگی تبدیل به اعتیاد آنها به این محیط می‌شود.

وقتی مبتکران بزرگ دنیا جدیدترین اختراعات خود را برای راحتی انسان بوجود آوردند، شاید فکرش را نمی‌کردند که روزی انسان هزاره سوم از این وسایل سوء استفاده کرده و به دنبال چاره‌ای برای رفع خطرات این اختراعات و وسایل نوین ارتباطی باشند، وسایلی که در وهله اول دنیای مجازی را برای انسان به ارمغان آورد. افزایش تولید وسایلی از قبیل تلفن همراه و اینترنت در نهایت سهولت دسترسی، سبب شد گروه‌های کثیری از افراد جامعه با سنین مختلف به این دنیای مجازی راه پیدا کنند؛ به طوری که در قرن ۲۱ میلادی داشتن تلفن همراه یک کودک ۶ ساله برای کسی عجیب نیست.

فضای مجازی با اینکه عمر زیادی ندارد، توانسته به خوبی در زندگی مردم جا باز کند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه‌های اجتماعی متفاوت در فضای مجازی کنار هم آمده‌اند و از فاصله‌های بسیار دور در دنیای واقعی، از این طریق با هم ارتباط برقرار می‌کنند.

تأثیر استفاده از فضای مجازی و ماهواره بر نوجوانان / ۷۱

امروزه روش‌های ارتباطی با دیگران از طریق اینترنت افزایش یافته است؛ چنان‌که پست الکترونیک، پیام‌های کوتاه و چت‌روم‌ها روش‌هایی برای گسترش و حفظ روابط اجتماعی شده‌اند. شبکه‌های اجتماعی، نسل جدیدی از پایگاه‌هایی هستند که این روزها در کانون توجه کاربران شبکه‌های جهانی اینترنت قرار گرفته‌اند. بنابراین، فضای مجازی قادر است تأثیرات عمیقی در ساختار فرهنگی جامعه از جمله سبک زندگی نوجوانان به جای گذارد. اینگونه پایگاه‌ها بر مبنای تشکیلات آنلاین فعالیت می‌کنند و هر کدام دسته‌ای از کاربران اینترنتی با ویژگی خاص را گرد هم می‌آورند.

نقش رسانه‌ها در زندگی نوجوانان

رسانه‌ها نقش عمده، متفاوت، خرد و کلانی در زندگی روزمره نوجوانان ایفا می‌کنند که از میان این نقش‌ها می‌توان به دو نقش عمده اشاره کرد:

۱. کمک به فرآیند هویت‌سازی نوجوان

مهمترین پدیده در بررسی رابطه میان فضای مجازی و سبک زندگی جوانان، هویت‌بخشی رسانه‌ها و شکل‌گیری شخصیت و هویت نوجوان است.

نوجوانان از آنچه محیط و رسانه‌ها در اختیارشان قرار می‌دهند، عناصری را به میل خود برمی‌گزینند و با آن، خود را تعریف می‌کنند.

اشتراک در سبک زندگی مشخص، مانند مصرف، سرگرمی و فراغت، پوشش، آرایش و تزئین بدن که شبکه‌های مجازی و ماهواره‌ای می‌توانند در ارائه آنها نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشند، تمیز دهنده هویت‌های نوجوانان به صورت انفرادی و در سطح گروهی است.^۱

۲. کمک به فرآیند معنایابی نوجوان

نوجوانان از اطلاعات گوناگونی که انواع شبکه‌های ماهواره‌ای ارائه می‌دهند، بخش‌هایی را برمی‌گزینند که برای آنها معنا دارد و از آنها جهان‌بینی - به نسبت - منسجمی را می‌پروراند که آنها را از دیگران متمایز می‌کند.

جهانی که فضای مجازی برای مخاطبان جوان خود می‌سازند، با سبک زندگی اسلامی - ایرانی آنها در تعارض است و در نتیجه، باعث می‌شود مخاطبان این شبکه جهان‌بینی خود را تغییر دهند و در راستای آن، جهان‌بینی جدید و سبک زندگی متناسب با آن نگرش خاص به جهان را برگزینند.

با توجه به روند رو به رشد فناوری‌های تکنولوژی عصر جدید می‌توان به یقین بیان نمود که جوامع بشری با استفاده از ابزارهای کنونی به راحتی هر چه تمام‌تر با یکدیگر در ارتباط و تعامل هستند و همین امر باعث شده است سبک‌ها و روش‌های زندگی جدیدی در سطح دنیا در حال گسترش و انتقال باشند.^۱

با مراجعه به اعداد و ارقام موجود در جهان می‌توان به این واقعیت پی برد که رسانه‌های جمعی - به خصوص تلویزیون - بیشترین سهم را در گذراندن اوقات فراغت افراد دارد.

دنیایی کنونی عصر تاخت و تاز وسایل ارتباط جمعی - از جمله رادیو، تلویزیون، ماهواره، تلفن همراه و اینترنت - است؛ لذا نوجوانان، محدودیت‌های گذشته را ندارند و هر لحظه و در هر کجا می‌توانند با هر نقطه از جهان ارتباط برقرار کنند.

بنابراین، ورود به دنیای مجازی و یا به عبارت بهتر زندگی در محیط‌های مجازی امری روشن به شمار می‌رود.

۱. فتحی و مختارپور، ۱۳۹۳: ۴۷.

تأثیر استفاده از فضای مجازی و ماهواره بر نوجوانان / ۷۳

از شاخصه‌های مهم رسانه‌های پست مدرن این است که به راحتی در اختیار افراد با سبک‌ها و هنجارهای مختلف اجتماعی قرار گرفته و این امر به مرور میزان کنترل خانواده‌ها و مدارس بر آموخته‌های نسل جدید و نیز جهت‌گیری‌های آموزشی و تربیتی خانواده‌ها، مدارس و جامعه را متأثر ساخته است.

بر این اساس، لازمه تعادل در این محیط‌های مجازی برخورداری از یکسری مهارت‌های فنی و فناوری است. فضای مجازی به عنوان ابزار نوین اطلاع‌رسانی علاوه بر داشتن کاربردهای گسترده در حوزه‌های گوناگون اطلاع‌رسانی، ارتباط‌دهی، تداوم‌بخشی، مفرح‌سازی و تحریک‌پذیری برخی پیامدهای نامناسب اجتماعی نیز دارد؛ مانند اعتماد روانی، تزلزل ارزش‌ها، کاهش تعاملات اجتماعی، زوال تدریجی ادبیات ملی، بلوغ زودرس، پیام‌های غیر اخلاقی، و به خطر افتادن امنیت شخصی. به طور کلی، ۲۳ درصد استفاده‌کنندگان اینترنت را قشر جوان تشکیل می‌دهند و میانگین صرف شده برای اینترنت، ۲۲ دقیقه در هفته است که باعث شده شبکه‌های دوستیابی در کشور به سرعت در میان جوانان ایرانی محبوب شده و رتبه سوم را در این شبکه‌ها کسب نمایند.

همچنین، فرهنگ رسانه‌ای اینترنت، فضای ذهنی جوانان را اشغال کرده است؛ به نحوی که مطالعات اخیر نشان می‌دهد استفاده از اینترنت سبب ایجاد احساس ناکامی، تنهایی، اضطراب و کاهش سلامت روانی می‌شود؛ لذا اشخاصی که از اینترنت - بیشتر - استفاده می‌کنند علاوه بر آن که بر زندگی خانوادگی آنها تأثیر منفی می‌گذارد، زمان کمتری با خانواده صحبت می‌کنند و احساس تنهایی، افسردگی و کمبود عزت نفس در آنها بیشتر می‌شود.^۱

ضرورت انطباق آگاهانه با فضای مجازی و دنیای جدید

نسل جوان امروز نسبت به نسل گذشته با سرعت بیشتری از والدین خود رشد می‌کنند که برای جلوگیری از آسیب‌های احتمالی فضای مجازی، باید در جهت آگاه‌سازی خانواده‌ها تلاش کرد.

بروز آسیب‌های نوظهور می‌تواند زمینه‌ساز نوع جدیدی از آسیب‌های اجتماعی و روانی باشد؛ به همین دلیل، برنامه‌ریزی برای شناسایی و آسیب‌شناسی آنها ضروری است.

میزان مذهبی بودن والدین و دوستان، میزان دنیاگرایی و جنسیت اثرات مستقیمی بر هویت مذهبی دارند. همچنین، آگاهی افراد از ارزش‌ها و سمبل‌های مشترک، میزان برخورداری از امکانات رفاهی و رضایت از زندگی،^۱ تعهد تعمیم یافته و تعاملات بین گروهی از افراد،^۲ میزان عام‌گرایی و عدالت اجتماعی، تعاملات اجتماعی و اقتدار مشروع^۳ از جمله مهم‌ترین متغیرها در رابطه با هویت‌یابی افراد است.

در دنیای جدید، روند تحولات هویت‌های جمعی از حالت‌های جمعی کوچک خاص‌گرایانه خانوادگی، محلی و قومی به هویت‌های جمعی بزرگتر و عام‌گرایانه‌تر جهانی در حال حرکت است.

ضرورت بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی

برای این منظور، لازم است موارد زیر مورد بررسی و دقت قرار بگیرد:

- نباید با نگرش منفی و سخت از فرصت‌های پیش روی فضاها مجازی محروم شد.

۱. نوزی، ۱۳۷۷: ۵۵.

۲. عظیمی‌هاشمی، ۱۳۷۳: ۲۹.

۳. رزازی‌فر، ۱۳۷۹: ۱۵.

تأثیر استفاده از فضای مجازی و ماهواره بر نوجوانان / ۷۵

- تلاش خانواده‌ها نقش مؤثری در استفاده از فضاهای مجازی دارد.
- باید چاره‌جویی شود که با سبک و روش خاصی به مصاف فضاهای مجازی رفت.
- ضرورت مدیریت چگونگی استفاده از فناوری‌ها توسط دانش آموزان و همکاران و آگاهی بخشی جنبه‌های مثبت فضای مجازی، مبرهن است.
- نظارت کارشناسی و مستمر بر فضای مجازی و برنامه‌ریزی برای آینده لازم است.

نتیجه‌گیری

در جهان امروز ارتباط جمعی با واسطه صورت می‌پذیرد، این واسطه‌ها رسانه‌های مختلف هستند و این ارتباطات بر سطح زندگی فردی و اجتماعی، در قرن بیستم وارد مرحله جدیدی شده و هر کس برای خودش نوعی سبک زندگی دارد؛ لذا نظرات گوناگونی در این مورد ارائه شده است که بهترین نمود آن در سبک زندگی الهی تجلی می‌شود و نمونه بارز آن آیات وحی الهی است.

بنا به این اهمیت، ترویج سبک زندگی اسلامی از مهمترین دغدغه‌های رهبر انقلاب است. از طرف دیگر، استفاده از ماهواره و فضای مجازی- در حال حاضر- بدترین شکل رسانه‌ای بوده و معادلات زندگی اسلامی را به هم زده است.

در مجموع می‌توان چنین استنباط نمود که رسانه‌های الکتریکی جدید حامل پیام‌ها و فرهنگ خاصی هستند که با گسترش خود، فرهنگ‌ها گسترش می‌یابد؛ لذا فضای مجازی در ایجاد تزلزل خانوادگی نقش اساسی داشته و موجب از بین رفتن حجاب‌های اخلاقی و دینی از بسیاری مسائل به ویژه در زمینه جنسی و خشونت می‌شود.

همچنین، مطالب فضای مجازی بر اساس واقعیت نبوده و ارزش‌های اخلاقی را تهدید و تخریب می‌کند. فضای مجازی همواره بر اعتقاد، فرهنگ، اخلاق و آلودگی روحی تأثیر بسزایی داشته و دارد؛ لذا بیش از هر زمان دیگر باید فرهنگ اسلامی و قرآنی در جامعه گسترش یافته و قبل از هر چیز مسائل ریز و شفاف می‌شود و مورد مطالعه دقیق و منظم قرار می‌گیرد.

رسانه‌های مجازی با ماهیت خاصی که دارند باعث رشد فردگرایی شده و فرصت‌های لازم برای رشد هویت‌های قوی و باثبات را از بین می‌برند. افراد با این رسانه‌ها ارتباط ایجاد می‌کنند و رسانه‌ها نیز آنها را به صورت افراد مستقل و اعضای بی‌نام و نشان یک مخاطب انتزاعی و همگانی محسوب می‌کنند. این روند باعث از هم گسستن پیوندهای اصیل خانوادگی و اجتماعی شده و جاذبه‌های آن باعث می‌شود افراد، بیشترین اوقات خود را با این برنامه‌ها سپری کنند.

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد هویت‌شکنی، تغییر اخلاق، بی‌اهمیت شدن ارزش‌های خانواده و روابط خانوادگی و ترویج مادی‌گرایی از جمله عمده‌ترین پیامدهای فضای مجازی هستند که نه تنها کاربران را متزلزل می‌کند؛ بلکه توسط این افراد- به صورت مستقیم و غیر مستقیم- به نسل آینده و فرزندان آتی منتقل می‌شوند.

علاوه بر این، مشغلات ذهنی ایجاد شده در خانواده‌های مریمان تأثیر نامطلوبی بر فرآیند یاددهی و یادگیری کلاس درس خواهد داشت؛ لذا باورها و اندیشه‌ها را از همان دوران کودکی در نوجوانان نهادینه می‌کند و با این اوصاف، آینده روشنی در انتظار آنها و میهن اسلامی نخواهد بود.^۱

تأثیر استفاده از فضای مجازی و ماهواره بر نوجوانان / ۷۷

نتیجه آنکه فضای مجازی و شبکه‌های ماهواره‌ای با تضعیف ایفای نقش‌های سازگار فرهنگی و محیطی بر هویت دینی دانشجویان و معلمان تأثیر داشته است. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد تمامی متغیرهای موجود در پژوهش، با تربیت دینی و جامعه‌پذیری دینی نوجوانان و جوانان رابطه مستقیم و مثبت دارند؛ به این معنا که هر چه میزان اهتمام دینی در خانواده، میزان مذهبی بودن برنامه‌های دینی صدا و سیما و میزان مشارکت و معاشرت دینی نوجوانان و جوانان افزایش یابد، جامعه‌پذیری دینی آنها نیز افزایش می‌یابد.

فهرست منابع

۱. رزازی فر، افسر (۱۳۷۹). الگوی جامعه‌شناسی هویت ملی در ایران (با تأکید بر رابطه میان هویت ملی و ابعاد آن). مطالعات ملی، سال ۲. شماره ۵: ۱۳۳-۱۳۱.
۲. سروش، مریم (۱۳۸۰). بررسی عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر هویت مذهبی جوانان (مطالعه موردی: جوانان شیراز). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.
۳. عظیمی هاشمی، مژگان (۱۳۷۳). عام‌گرایی و عوامل مؤثر بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی. دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
۴. فتحی، سروش. و مهدی مختارپور (۱۳۹۳). بررسی نقش و تأثیر رسانه‌های نوین تصویری در تغییر سبک زندگی (مورد مطالعه: دانشجویان علوم و تحقیقات تهران). مطالعات توسعه اجتماعی ایران. دوره ۶. شماره ۲: ۱۱۸-۱۰۱.
۵. قاسم‌زاده، گلزار. محرمی، ابوالفضل. محمدی، بتول. و فاطمه شیروانی (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی فضای مجازی اینترنت بر عملکرد آموزشی دانش آموزان. تهران: پنجمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم اجتماعی.
۶. قادری، سعیده سادات. (۱۳۹۱). فضای مجازی؛ فرصت‌ها و چالش‌ها، مدیریت ارتباطات. شماره ۲۵: ۴۲.
۷. میثم، امید علی (۱۳۹۱). نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در تغییر زندگی جوانان (با تأکید بر شبکه من و تو). مطالعات جوان و رسانه. سال ۲. شماره ۵: ۶۵-۴۹.
۸. نوذری، حسینعلی (۱۳۷۷). فرهنگ سیاسی و روشنفکران ایرانی؛ نگاهی به کتاب روشنفکران ایران در قرن بیستم، نوشته علی قیصری. تاریخ معاصر ایران. سال ۲. شماره ۷: ۲۸۲-۲۷۷.